

ВИХОВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ОБДАРОВаниХ ДІТЕЙ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Стаття присвячена проблемі формування інтелектуальної культури обдарованих дітей. У статті чітко окреслено шляхи професійної діяльності вчителя у вихованні інтелектуальної культури дітей.

Ключові слова: інтелектуальна культура, навчальна діяльність, обдаровані діти, педагогічні особливості.

Статья посвящена проблеме формирования интеллектуальной культуры одарённых детей. В статье чётко очерчено пути профессиональной деятельности учителя в воспитании интеллектуальной культуры детей.

Ключевые слова: интеллектуальная культура, учебная деятельность, одарённые дети, педагогические особенности.

The article is devoted to the problem of forming an intellectual culture of the gifted children. The ways of the professional educational work of the teacher in upbringing of the children's intellectual culture are clearly outlined in the article.

Keywords: intellectual culture, educational activity, gifted children, pedagogical peculiarity.

Сьогодні велика увага приділяється формуванню творчої особистості учнів.

Як відомо, саме інтелектуальна культура є фундаментом, на основі якого будується процес навчання, який складається з умінь школярів, а саме: ступінь оволодіння розумовими операціями, які визначають рівень розвитку школярів і у подальшому їх успішність

Згідно з постановою України Про Державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття»), що була ухвалена кабінетом міністрів

3 листопада 1993 р. та доповнена 29 травня 1996р., -загальна середня освіта має забезпечувати продовження всебічного розвитку дитини як цілісної особистості, її здібностей і обдарувань, збагачення на цій основі інтелектуального потенціалу народу, його духовності і культури, формування громадянина України, здатного до свідомого суспільного вибору [7].

Інтелектуальна культура виступає структурним компонентом творчості, ось чому дана проблема не викликає сумніву та є актуальною сьогодні.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні сутності поняття «інтелектуальна культура» та аналізі різноманітних підходів до цього феномену.

Щоб розкрити сутність та зміст поняття «інтелектуальна культура», розглянемо такі поняття як «свідомість», «інтелект» та «культура»

Вітчизняний психолог Петровський А. В. зазначав, що свідомість це є найвища, інтегруюча форма психіки, результат загально- історичних умов формування людини у трудовій діяльності при постійному спілкуванні з іншими людьми У даному сенсі свідомість є «загальним продуктом», свідомість є нічим іншим як свідоме буття [3].

До невід'ємних ознак свідомості відносяться: мова, мислення і здатність створювати узагальнену модель навколишнього світу у вигляді сукупності образів і понять. У структуру свідомості входять ряд елементів, кожен з яких відповідає за певну функцію свідомості:

1. Пізнавальні процеси (відчуття, сприйняття, мислення, пам'ять). На їх основі формується сукупність знань про навколишній світ.

2. Розрізнення суб'єкта і об'єкту (зіставлення себе навколишньому світу, розрізнення «Я» і «не Я»). Сюди входять самосвідомість, самопізнання і самооцінка.

3. Відношення людини до себе і навколишньому світу (її відчуття, емоції, переживання).

4. Креативна (творча) складова (свідомість формує нові образи і поняття, яких раніше не було за допомогою уяви, мислення і інтуїції).

5. Формування тимчасової картини світу (пам'ять зберігає образи минулого, уява формує моделі майбутнього).

6. Формування мети діяльності (виходячи з потреб людини, свідомість формує мету діяльності і направляє людину на їх досягнення)[4].

З точки зору педагогіки інтелект це розумові здібності людини: здатність орієнтуватися в навколишньому середовищі, адекватно його відображати і перетворювати, пізнавати світ і переймати соціальний досвід; спроможність розв'язувати завдання, приймати рішення, розумно діяти, передбачати [2].

Як відомо, розум та інтелект набувають нових якостей, а саме якості менталітету тоді, коли в своєму розвитку стають характеристикою рівня розвитку суспільства та його властивістю

Як було зазначено раніше інтелект та розум є властивостями суспільства і саме без них суспільство жити не зможе як і без культури. Але, на жаль, багато людей мають досить мізерні знання про те, що ж таке культура і для чого людини взагалі вона необхідна.

Згідно з Бабанським Ю. В культура-це є соціально обумовлений рівень розвитку особистості що забезпечує поведінку, дію та вчинки людини

у відповідності з моральними нормами прийнятими у суспільстві. Культура це є результат виховного процесу. Культура формується у процесі цілеспрямованої, організованої діяльності, яка передбачає взаємодію вихователя та вихованця, їх позицію під впливом різних факторів [1].

Отже, на підставі вищезазначеного можна зробити висновок, що інтелектуальна культура це соціально обумвлений рівень розвитку особистості в інтелектуальній сфері.

Психологи зазначають, що розвиток інтелекту обдарованих дітей формується через основні розумові операції, а саме аналіз та синтез, встановлення зв'язків між поняттями, узагальнення, виділення суттєвих ознак предметів, рівні розвитку пам'яті, уваги, тобто через логічне мислення.

Дитина вперше отримує розумове навантаження вже у 1 класі. У цьому віці найкращою формою творчої роботи є розв'язання задач з логічним навантаженням. Це дуже цікаве та разом з цим важке завдання.

За своїм характером, розвитком та темпераментом кожна обдарована дитина є неповторною та єдиною. Є діти, які можуть розв'язувати задачі заради розваги, є такі, які їх розв'язують для того, щоб мати можливість оцінити свої розумові здібності, а є й такі, у яких мета розвинути свої логічні можливості, пізнати та розібратися в тому, що до цих пір їм було мало відомим [5].

Мета надання таких завдань зрозуміла: викликати бажання до творчості і в учителя, і в дитини на уроці, забезпечити розвиток обдарованих дітей, стимулювати та зацікавити решту учнів. Така робота дозволить вчителю спрямувати свої вміння на всебічний розвиток особистості молодшого школяра через прищеплення інтересу до предмета, розвиток вміння і бажання самостійно здобувати знання та застосовувати їх на практиці.

Для розвитку логічного мислення у кожного обдарованого учня вчитель повинен на кожному уроці застосовувати пізнавальні завдання. Такі завдання мають складати систему, яка дасть змогу сформувати і розвинути всю різноманітність інтелектуальної і творчої діяльності учнів та забезпечити перехід від репродуктивних, формально-логічних дій до творчих. Кожному вчителеві треба пам'ятати, що логічне мислення забезпечує швидке набуття знань та умінь, закріплення й ефективне застосування їх на практиці [6].

Вже на перших стадіях вивчення іноземної мови ми пропонували обдарованим учням складати діалоги або невеличку історію за малюнком; за коротким записом деяких слів або словосполучень; за запитаннями; або запропонували вставити в слова пропущені літери з метою не лише перевірки знання лексичних одиниць, але й з метою розвитку мислення.

Під час розв'язання таких завдань відображається хоч і невеликий, але власний досвід учня. Це – результат його конкретного мислення, вражень, уяви. Під час складання діалогів або історій відображається колективна праця дітей.

Також, досвід роботи переконує, що проблема духовно-інтелектуального становлення обдарованих учнів потребує одночасного, поступового та системного застосування усього ансамблю професійних підходів, що існує в арсеналі сучасної педагогіки, а саме:

Ціннісний підхід – культивування гуманістичних цінностей, орієнтирів, які втілюють національні й загальнолюдські цінності духовного життя суспільства та становлять одну з його сутнісних основ.

Особистісний підхід – визнання носіями освітнього процесу не учня як такого (індивіда), а його особистості як найвищого в людині з проекцією в майбутнє: «особистість у минулому – особистість нині – особистість у майбутньому».

Середовищний підхід – створення системи потрібних освітніх умов (збагаченого освітнього середовища): усвідомлення цілей діяльності; культивування моральних цінностей, які сукупно сприятимуть засвоєнню учнем особистісно і соціально значущих способів діяльності, що сприятимуть розвитку його особистості.

Діяльнісний підхід – навчання та виховання в контексті особистісного підходу, тобто застосовувати засоби діяльності, формувати суб'єктність учнів у процесі їх залучення до спеціальних, відповідних цілям і сутності особистісно орієнтованої освіти психолого-педагогічних технологій. Для того щоб бути суб'єктом навчальної діяльності, учень насамперед має оволодіти основними її етапами; ними є: орієнтація – визначення мети – планування – виконання – контроль – корекція – оцінювання [6].

Дуже часто, працюючи над формуванням інтелектуальної культури учнів, ми звертали увагу на формування культури усного та писемного мовлення як засобу вільного спілкування та самовираження. Для цього використовували діалог, монолог, інсценування казок; проводили нестандартні уроки, інтелектуальні ігри, використовують нові інтерактивні технології.

На нашу думку, учителям необхідно навчати дітей працювати з підручником, словниками, зошитами з друкованою основою бо це сприяє формуванню вміння опрацьовувати інформацію на підставі аналізу, синтезу, порівняння. Також, вчителі повинні стимулювати пізнавальний інтерес учнів, залучати дітей до виконання творчих завдань та участі в інтелектуальних заходах

Отже, на підставі вищесказаного, ми можемо зробити висновок, що для виховання інтелектуальної культури обдарованих учнів вчитель повинен на кожному уроці давати учням завдання з логічним навантаженням та застосовувати весь ансамбль професійних підходів, що існує в арсеналі сучасної педагогіки, а саме: ціннісний підхід, особистісний підхід, середовищний підхід, діяльнісний.

Література

1. Бабанський К. Ю. Педагогіка. Учеб. пособие для студентов пед. институтов. Под ред. Ю. К. Бабанского. – М.: «Просвещение», 1983. – 608 с.
2. Гончаренко С. Интеллект. Український педагогічний словник.-К.,1997-182 с.

3. Петровский А. В. Общая психология. 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Просвещение, 1976 – 479 с.
4. Щербатых Ю. В. «Общая психология». – СПб: Питер, 2008-272 с.
5. Кащенко І. П. «Використання завдань для формування інтелектуальної культури»
<http://buklib.net>
6. Тітенко Т. І. «Про духовно-інтелектуальне становище учнів» <http://buklib.net>
7. Про Державну національну програму «Освіта» («Україна ХХІ століття»). –
<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=896-93-%EF>

Стаття надійшла до редакції 24.03.2011 р.